

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

**Slyšící dítě neslyšících rodičů – dítě jako
tlumočník**

Hearing child of the deaf parents – child acting as an interpreter

Bakalářská diplomová práce

Kristina Hynková

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Eva Klimentová, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem v práci použila.

V Krhové dne 27. března 2014

.....

Děkuji PhDr. Evě Klimentové, Ph.D., za odborné vedení práce, podporu při konzultacích a cenné rady, které mi v průběhu zpracování práce poskytovala.

Dále děkuji všem respondentům, kteří mi byli ochotní poskytnout rozhovor a tím se podělili o své životní zkušenosti, bez jejich součinnosti by tato práce nevznikla.

V neposlední řadě, chci poděkovat své rodině za trpělivost a zázemí, které mi v době mého studia poskytla.

Obsah:

Úvod	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	
1 VYMEZENÍ POJMŮ	9
1.1 Rozdíl mezi neslyšící a Neslyšící.....	9
1.2 Dělení poruch a vad sluchu	9
1.3 Bilingvismus a bikulturismus.....	11
2 STATISTIKA SLUCHOVÝCH POSTIŽENÍ	12
2.1 Obecná statistika.....	12
2.2 Česká statistika.....	12
3 KULTURA NESLYŠÍCÍCH	14
3.1 Zvyky neslyšících.....	14
3.2 Potřeba neslyšících mít vlastní kulturu.....	14
3.3 Soudržnost neslyšících.....	15
3.4 Umění a humor.....	16
4 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ	17
4.1 Právní dokumenty.....	17
3.4 Český znakový jazyk.....	18
4.3 Tlumočnické služby.....	18
5 RODIČOVSTVÍ A NESLYŠÍCÍ RODIČE	20
5.1 Rodiče nikdo nenahradí.....	20
5.2 Společná řeč.....	20
5.3 Citový vývoj dítěte.....	21
II. PRAKTICKÁ ČÁST	
1 VÝZKUMNÁ METODA	23
1.2 Metoda zpracování dat.....	23
2 VYMEZENÍ ZKOUMANÉHO VZORKU A DOBA REALIZACE	24
2.1 Kritéria výběru a údaje o respondentech.....	24
2.2 Doba realizace výzkumu a průběh rozhovorů.....	26
2.3 Výzkumné otázky.....	26
3 CÍL VÝZKUMU	27

4 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH VÝSLEDKŮ	28
4.1 Tlumočení rodičům a to i v situacích, které dětem nenáleží řešit.....	28
4.2 Nedostatek pomoci dětem v jejich nelehkém postavení prostředníka mezi neslyšícím rodičem a slyšícím světem.....	31
4.3 Nedostatečný pocit bezpečí a opory ze strany rodičů.....	34
4.4 Pocit ztráty části dětství – předčasná dospělost.....	38
Závěr	41
Seznam použité literatury	44
Další zdroje	44

Úvod

Slyšící dítě neslyšících rodičů se díky svému postavení v rodině jako její jediný slyšící člen dostává do pozice rodilého tlumočnicka. Od raného dětství jej s sebou rodiče berou jak na nákupy, tak na různá úřední jednání nebo jako doprovod k lékaři, kde dítě působí jako tlumočnick. Pro rodiče, jejich sociální okolí a vlastně i samotné dítě se jedná o samozřejmý jev. Jedna věc je obava rodičů, že se s lidmi kolem sebe nedorozumí, na straně druhé mají také obavy, zda jim lidé okolo, i pokud třeba znakovou řeč ovládají, nebo jsou schopni se porozumět pomocí odezírání, říkají pravdu. Pokud okolí nezná znakovou řeč a rodič dobře neodezírá, je u rodičů velká obava z nedorozumění, které může vzniknout na obou stranách. Přestože dítě nedokáže vzhledem ke svému věku a nezkušenosti posoudit pravdivost tvrzení druhých, má plnou důvěru svých rodičů a ti se s ním proto cítí v bezpečí. Tyto situace činí neslyšící rodiče na svých slyšících dětech do jisté míry závislé. Hodně také záleží na tom, zda rodiče používají orální způsob komunikace s odezíráním, nebo zda jen znakují a neodezírají vůbec, nebo jen málo. Někteří rodiče ovládají a používají kombinaci obou zmiňovaných způsobů dorozumívání. V této souvislosti se nabízí otázka, proč rodiče nevyužívají služeb profesionálních tlumočnicků do české znakové řeči. V běžném životě je tato služba tlumočení prakticky nepoužitelná, jelikož není samozřejmostí využívat v běžných životních situacích tlumočení profesionála. Při jednání na úřadech se stejně raději spolehnou na své slyšící děti, pokud je mají, zde se opět vracíme k již zmiňované důvěře vůči tlumočící osobě.

Z mých zkušeností vím, že pokud to situace jen trochu umožňuje vzít kamkoliv slyšící dítě s sebou, rodiče to dělají pro vlastní pocit jistoty. Často se stává, že i doma, když se pak k řešené věci vracejí, opět do hovoru mezi sebou zatahují názor dítěte a ptají se znovu na podrobnosti proběhlé při jednání, což by jim využití služeb profesionálního tlumočnicka také neumožnilo.

Život slyšícího dítěte s neslyšícími rodiči s sebou také nese nutnost, aby se dítě naučilo žít v bilingvním světě. V domácím prostředí v přítomnosti

rodičů při konverzaci s nimi používá znakový jazyk a venku, mimo domov, při komunikaci s druhými lidmi používá mluvenou češtinu.

Aby bylo možno lépe pochopit okolnosti a souvislosti výchovného prostředí v neslyšící rodině, je nutno znát alespoň minimum o kultuře a jazyku Neslyšících, o zákonitostech osvojování si jazyka u dětí, o informační bariéře, kterou má každý neslyšící člověk již od dětství, a o tom, jaký vliv má rozdílné vnímání a informační tok u dětí a jejich rodičů na jejich rodinnou pozici a role v rodině. Slyšící děti, které žijí v neslyšící rodině, jsou zásadním způsobem ovlivněny kulturou a jazykem Neslyšících (Simona Gavelčíková, 10.12.2002 <http://www.ticho.cz> vid. 25.10.2013). Zde bylo ve slově Neslyšící použito velké počáteční písmeno z toho důvodu, že se v dané souvislosti jedná o pojem identifikační – odlišnost rodného jazyka, specifická kultura. Viz. kapitola 1.1

Teoretickou část bakalářské práce tvoří vymezení pojmů prolínajících se problematikou sluchově postižených lidí, jako jsou například poruchy a vady sluchu, bilingvismus, bikulturismus apod. Znalost těchto používaných pojmů je nutná k orientaci v problematice komunikace a vůbec způsobu života lidí se sluchovým postižením. Dále je zde statistika sluchových postižení, kapitola o kultuře neslyšících a legislativní ukotvení. Jako poslední jsem do teoretické části zařadila kapitolu o rodičovství, jako důležitý prvek v budování vztahu mezi rodiči a dítětem.

Vzhledem ke zvolenému tématu a množství respondentů, kterými jsou přímo slyšící děti neslyšících rodičů, jsem v praktické části zvolila metodu kvalitativního výzkumu, provedenou formou polostrukturovaného rozhovoru, který jsem následně přepsala. Pro svůj výzkum jsem zvolila kategorii dnes již dospělých slyšících „dětí“ neslyšících rodičů, kvůli tomu, aby mohli již s jistým odstupem posoudit své dětství a dospívání v tomto prostředí a mohli tak zhodnotit, zda byli z důvodu těchto okolností o něco ochuzeni, nebo naopak obohaceni.

Cílem bakalářské práce je zjištění osobních zkušeností oslovených respondentů se skutečností, že jsou rodilými tlumočníky do znakového jazyka. Zda jim skutečnost rodilého tlumočnicka někdy přinesla nějaké

těžkosti, popřípadě benefity při jednání ve veřejné správě. Také, zda se někdy setkali s nějakou informací o jiné možnosti způsobu tlumočení rodičům do českého znakového jazyka, jak od sociálního pracovníka, tak od kohokoliv jiného ve veřejných/sociálních službách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ

V této kapitole popisují významy pojmů, které se prolínají celou problematikou týkající se lidí se sluchovým postižením a jsou nezbytnou součástí jejich života.

1.1 Rozdíl mezi neslyšící a Neslyšící

V literatuře k danému tématu se vyskytuje jak pojem neslyšící, tak pojem Neslyšící, proč autoři používají někde malé „n“ a v jiných situacích zase velké „N“. K čemu slouží toto rozlišení, je záležitostí spíše pocitovou, jde o to v jaké souvislosti o „neslyšících“ píšeme, a hlavně jak oni sami vnímají své postavení v dané společnosti a sebe sama.

Pravopisný rozdíl mezi neslyší a Neslyšící slouží jako terminologické rozlišení mezi dvěma psychologicky a sociologicky odlišnými skupinami. V tomto rozlišení jsou **neslyšící** ti, kdo svou sluchovou ztrátu vnímají jako zdravotní nebo komunikační specifikum, **Neslyšící** jsou potom ti, kteří vzhledem ke svému odlišnému rodnému jazyku a specifickým kulturním tradicím komunity neslyšících, vnímají svoji identitu spíše etnický, označují se tedy jako český Neslyšící. Prakticky mezi oběma skupinami není žádný rozdíl, jde spíš o rozdíl v sebeidentifikaci jednotlivce (<http://www2.teiresias.muni.cz/comin/kurz-komunikace-se-sluchove-postizenymi/sluchova-postizeni-a-jejich-statistika> vid. 22.10.2013).

Ve zbytku textu budu používat ve výrazu neslyšící malé „n“ z důvodu zaměření práce na neslyšící jako na lidi se ztrátou sluchu, tedy lidi se zdravotním a komunikačním specifikem.

1.2 Dělení poruch a vad sluchu

V problematice neslyšících se setkáváme s pojmy, jako je porucha a vada sluchu. Pro širší veřejnost, která se problematikou sluchových postižení nezabývá, se jeví oba výrazy jako totožné. V jejich významu je však velmi zásadní rozdíl a to hlavně v tom, zda se jedná o stav přechodný, nebo trvalý.

Poruchy sluchu

„Pojem porucha sluchu označuje stav přechodného zhoršení sluchu. Jedná se o onemocnění či změnu sluchového orgánu, které lze léčit nebo opravit, a po jeho odeznění je sluch opět víceméně v normě“ (Hrubý, 2010 in Skákalová, 2011, s. 10). V souladu s cílem práce se dále problematikou poruch sluchu nebudu v dalším výkladu zabývat.

Vady sluchu

Sluchová vada je pak stav trvalého poškození sluchu, který nemá tendence se zlepšovat, zahrnuje pásmo od lehké nedoslýchavosti až po úplnou hluchotu (Hrubý, 2010 in Skákalová, 2011).

Vady sluchu dělíme podle velikosti/stupně sluchové ztráty tedy kvantity a kvality vnímaného zvuku. Dále podle doby vzniku, typu a místa poškození. V této souvislosti se také setkáváme s pojmy **prelingválně a postlingválně neslyšící**, což je dalším typem rozlišení vad sluchu v závislosti na čase ztráty sluchu, který je významný pro výstavbu pojmů a slovní zásoby, toto ovlivňuje následnou schopnost jedince komunikovat orální – mluvenou řečí (Potměšil, 1999).

Prelingvální hluchota

Jde buď o neslyšící od narození, nebo se ztrátou sluchu v raném dětství, nedošlo-li k osvojení a rozvoji jazyka na základě sluchu v dětském věku. (Potměšil, 1999).

Postlingvální hluchota

„Ohluchlost nebo sluchová ztráta – dojde-li ke sluchové ztrátě po rozvinutí řečového centra, neztrácí se už schopnost mluvit, je-li trvale cvičena; osoby s úplnou ztrátou sluchu tohoto typu jsou označovány jako ohluchlí a je třeba je ze sociologického a psychologického hlediska odlišovat od neslyšících v běžném slova smyslu“ (<http://www2.teiresias.muni.cz/comin/kurz-komunikace-se-sluchove-postizenymi/sluchova-postizeni-a-jejich-statistika> vid. 22.10.2013).

Další dělení

Osoby se sluchovým handicapem se dělí do třech základních skupin: neslyšící, ohluchlí a nedoslýchaví, další skupinou jsou potom šelestáři – lidé trpící tinitusem. Každá z těchto skupin má jiné nároky na komunikaci (<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096066178-televizni-klub-neslysicich/211562221800010/> vid. 30.12.2013).

V této práci se dále zabývám lidmi neslyšícími, nebo ohluchlými v raném dětství, tedy trpícími prelingvální hluchotou.

1.3 Bilingvismus a bikulturismus

Slyšící děti neslyšících rodičů si tím, jak vyrůstají v rodině neslyšících rodičů a zároveň se také pohybují ve světě slyšících, souběžně osvojují dva jazyky, a to jak znakový jazyk prostřednictvím rodičů, jejich neslyšících přátel a jejich okolí, tak mluvenou češtinu prostřednictvím prarodičů, pobytem v předškolním a školním zařízení, a podobně. Tomuto souběžnému osvojování dvou jazyků se říká **bilingvismus**. Vždy však i ve světě bilingválním převládá větší úroveň znalosti jazyka mateřského, tedy toho který se dítě naučilo jako první, zpravidla od matky/rodičů. Většina slyšících dětí neslyšících rodičů si však nepamatuje, zda dříve znakovalo, nebo používalo mluvenou češtinu (Redlich, 2008).

Vedle jazyka si však děti osvojují také dvojí kulturu, dva soubory komunikačních norem spojené s oběma jazyky a tím také dvě kultury, kulturu většinové slyšící společnosti a kulturu komunity Neslyšících. Přepínání kódu mezi kulturou a zvyklostmi Neslyšících a slyšících je nazývána **bikulturismus**. (Redlich, 2008).

2 STATISTIKA SLUCHOVÝCH POSTIŽENÍ

Tuto kapitolu jsem do své práce zařadila proto, že jsem se při shromažďování informací pro svou bakalářskou práci setkávala s názory, že práce zabývající se neslyšícími je nepodstatná a zbytečná, jelikož jich v naší populaci je příliš málo, proto není třeba se jimi více zabývat. Avšak statistiky hovoří o poměrně velké části obyvatel, a to i s přihlédnutím k tomu, že nejsou zcela přesné a uváděná statistická čísla jsou ve skutečnosti spíše vyšší než nižší a to z důvodu, že ne každý člověk se sluchovým postižením je ochoten nebo schopen své postižení prezentovat a přiznávat se k němu v různých dotaznících a šetřeních.

2.1 Obecná statistika

Ze statistik vyplývá, že podíl „prakticky neslyšících“ lidí v populaci je 2 až 4 ‰, avšak z tohoto počtu více než polovinu tvoří lidé nad 65 let věku. Ve věkové skupině do 18. let věku jsou neslyšící zastoupeni vždy méně než 1 ‰. Přidáme-li k těmto osobám „prakticky neslyšícím“ skupiny s výraznou nedoslýchavostí, vzroste jejich počet až na desetinásobek: 10 – 30 ‰ majících zřetelnou sluchovou vadu, i zde však platí, že více než polovinu této skupiny tvoří lidé nad 65 let věku. Pokud k této skupině vezmeme v potaz všechny osoby, které pociťují subjektivně nějaký druh sluchového postižení, dojdeme k číslu: 30 – 150 ‰ populace, opět s převážnou většinou osob nad 65 let věku (<http://www2.teiresias.muni.cz/comin/kurz-komunikace-se-sluchove-postizenymi/sluchova-postizeni-a-jejich-statistika> vid. 22.10.2013).

2.2 Česká statistika

Je nutno říci, že v tomto směru v ČR žádné oficiální statistiky neexistují. Dodnes se setkáváme s odhadem 300 000 sluchově postižených v ČR, z toho asi 15 000 zcela neslyšících. Tyto čísla jsou však jen čísla opřena o zahraniční údaje a přepočtená na naši populaci. V roce 2001 proběhlo v ČR sčítání lidu. V zájmu jistění přesnějších statistických údajů o sluchově postižených usiloval Vládní výbor pro zdravotně postižené občany a také

organizace ASNEP o zařazení otázky ohledně sluchové vady do dotazníku. Návrh však neprošel z důvodu, že jde o příliš osobní údaj (<http://www.gong.cz/neco-o-me> vid. 14.2.2014)

„Prakticky neslyšících osob (nad 70 dB), jejichž vada sluchu trvá od narození nebo vznikla před započítáním nebo v průběhu školní docházky, je v ČR asi 7600, tj. asi 0,76 promile populace. Tito lidé jsou většinou uživateli českého znakového jazyka. Celkový počet takto neslyšících je však mnohem větší, protože ke ztrátě sluchu dochází s postupem věku. V ČR je zhruba 0,5 milionu sluchově postižených. Z nichž naprosto rozhodující část tvoří starší lidé, jejichž sluch se zhoršil s věkem“ (<http://www2.teiresias.muni.cz/comin/kurz-komunikace-se-sluchove-postizenymi/sluchova-postizeni-a-jejich-statistika> vid. 22.10.2013).

3 KULTURA NESLYŠÍCÍCH

Vzhledem k odlišnosti vnímání světa a chybějícímu zvukovému vjemu jako primárnímu zdroji příjmu informací má komunita neslyšících zcela specifickou kulturu založenou na společných znacích a chování neslyšících, jejichž nejvýraznějším prvkem je používání znakového jazyka. Seznámení se se specifiky kultury neslyšících vysvětluje někdy na venek pro přihlížející podivné chování příslušníků této minority.

3.1 Zvyky neslyšících

Zvyky neslyšících vyplývají z jiného způsobu komunikace a z nutnosti vnímat vše vizuální či dotykovou/hmatovou formou. Tyto potřeby často vedou k nepříjemným nedorozuměním se slyšícími, kteří neznají tyto odlišné projevy chování, jako jsou například:

- upoutání pozornosti prostřednictvím tělesných dotyků, máváním rukou směrem k oslovované osobě, zablikáním světlem apod.
- nutnost udržovat stálý oční kontakt, což může být pro neznalého člověka nepříjemné.
- vstoupení do místnosti bezprostředně po zaklepání, neslyšící nečeká na vyzvání ke vstupu, protože ví, že jej neuslyší.
- přímost ve vyjadřování, neslyšící jsou přímí a vyjadřují se stejně jak přemýšlejí, neznají okliky, tykání je pro ně rovněž přirozené což vyplývá z charakteru znakového jazyka (Skákalová, 2011).

3.2 Potřeba neslyšících mít vlastní kulturu

Ze sociálního hlediska je hluchota hodnocena jako nejzávažnější postižení, hlavně v dnešní době, která je založená na totální komunikaci, jsou neslyšící vyřazeni z tohoto typu toku informací. Neznají spoustu výrazů, a i když je znají, nerozumí jejich významu. Mnoho pojmů neznají a neví, co znamenají a potom na okolí působí, že jsou hloupí – málo inteligentní. To je jeden z hlavních, důvodů vyloučení neslyšících (neslyšící minority) z většinové společnosti.

„Slyšící lidé nahlíží na hluchotu jako na vadu, která by se měla vyřešit, popřípadě odstranit. Tedy navrátit sluchově postiženým jejich slyšení (kochleární implantáty, sluchadla) a samozřejmě je zapojit co nejvíce do společenského života slyšících osob (vštípit jim normy většinové společnosti, naučit je používat mluvený jazyk)...Znakový jazyk se vymezuje jako přirozený jazyk Neslyšících, díky němu mohou osoby se sluchovým postižením vyjadřovat své myšlenky, pocity a přání. Na rozdíl od mluveného jazyka se jedná o jazyk vizuálně motoricky založený na tvarech, pozicích a pohybu (ne na zvuku)...Zkráceně řečeno, i když člověk neslyší, může žít plnohodnotný život. Může se dorozumívát vlastním jazykem, chodit do divadla, studovat na vysoké škole, hrát v kapele a mít děti. Neslyšící jsou jednou z nejsoudržnějších menšin vůbec, spojuje je totiž snadná komunikace mezi sebou a velice obtížná komunikace s okolním světem. Jak říká Helena Kellerová: „Slepota odděluje člověka od věcí, hluchota od lidí“ (<http://www.topzine.cz/nahlednete-do-sveta-neslysicich-jsou-kulturni-mensinou-v-nasi-zemi> vid. 5.11.2013).

3.3 Soudržnost neslyšících

Považuji soudržnost neslyšících za nedílnou součást jejich kultury, proto ji zařazuji do této kapitoly. Soudržnost v této minoritní skupině je založena na odlišnostech, kterými se neslyšící lidé vyznačují od slyšící majority.

„V odborné literatuře se dočteme, že „Neslyšící vytvářejí své komunity na třech základních rysech: **hluchota, komunikace a vzájemná podpora**“ (Woll - Ladd in Kosinová, 2008, s. 13).

Hluchota

Je jako narušená, nebo zcela chybějící schopnost slyšet, ať už jako vrozená, dědičná nebo daná různými vnějšími či vnitřními příčinami, je typickým znakem pro převážnou část komunity neslyšících. Tento společný rys striktně odděluje komunitu neslyšících od společnosti a komunit slyšících (Kosinová, 2008).

Komunikace

„V komunitě neslyšících probíhá v národním znakovém jazyce. Vždy se jedná o národní znakový jazyk daného společenství. Na světě neexistuje pouze jediná komunita neslyšících, ale existuje jich několik a odlišují se mj. národním znakovým jazykem (např. čeští neslyšící užívají český znakový jazyk, britští neslyšící užívají britský znakový jazyk apod.)“ (Kosinová, 2008, s. 13).

Vzájemná podpora

Vzájemná podpora je jedno z nejsilnějších pojítek mezi neslyšícími, být si oporou, stát při sobě, vzájemně se podporovat a společně tak čelit nedorozuměním a konfliktům, které vznikají v kontaktu se slyšící majoritou z důvodu rozlišností používaných jazyků.

„Vzájemná podpora členů komunity neslyšících pramení ze dvou výše uvedených rysů. Komunity neslyšících vznikají především při (internátních) školách pro neslyšící a v klubech neslyšících“ (Woll – Ladd in Kosinová, 2008, s. 13).

3.4 Umění a humor

Do kultury patří i různé formy umění umožňující neslyšícím sdělovat jejich vlastní pocity, prožitky, zkušenosti a přání. Ve výtvarném umění se často objevují motivy očí a rukou, jako symboly zdrojů získávání informací. Mezi další formy umění řadíme pantomimu, divadlo a recitaci básní ve znakovém jazyce, vyjádření hudby pohybem nebo její tlumočení do znakového jazyka, umělecké tlumočení apod. (Skákalová, 2011).

„Humor neslyšících je zcela odlišný od humoru lidí slyšících. Je vystavěný na vyjádření v ZJ, pohybu a mimice vypravěče, občas má vyprávění humorný závěr, mnohdy spíše ale popisuje vzájemné zkušenosti se slyšícími“ (Skákalová, 2011, s. 39).

4 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ

Také v problematice neslyšících je potřebná znalost legislativy stejně jako ve všech jiných oblastech, které vyžadují nutnost zakotvení v právních dokumentech/předpisech, pro její zákonnou vymahatelnost.

4.1 Právní dokumenty:

V našich právních dokumentech najdeme zmínku o komunitě neslyšících v zákoně o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, Zákon č. 155/1998 Sb. § 2.

„Za neslyšící se pro účely tohoto zákona považují osoby, které neslyší od narození, nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoby s úplnou nebo praktickou hluchotou, které ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem“ (Zák. č. 155/1998 Sb. § 2).

Dále tentýž zákon v § 6, zmiňuje komunikační systémy vycházející z českého jazyka. Jsou zde vyjmenovány komunikační systémy pro hluché a hluchoslepe jako volitelný dorozumívací prostředek. Jako jsou například: znaková čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči (Zák. č. 155/1998 Sb. § 6).

„Jejich volba musí být v maximální možné míře respektována tak, aby měly možnost rovnoprávného a účinného zapojení do všech oblastí života společnosti i při uplatňování jejich zákonných práv“ (Zák. č. 155/1998 Sb. § 1 odst. 2).

Dalším dokumentem, který zmiňuje neslyšící jako minoritní skupinu, je Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením schválený usnesením vlády ze dne 14. dubna 1998 č. 256.

„V České republice je více 600 ústavů sociální péče, mezi nimi i ústavy specializované na zrakově, tělesně a mentálně postižené. Zcela však byly opomenuty potřeby starých neslyšících osob, které komunikují ve znakovém jazyce a pro které je společnost dalších neslyšících zcela optimálním

životním prostředím. Neslyšící totiž představují výjimku v požadavku na decentralizaci speciálních škol a ústavů sociální péče, protože tvoří jazykovou a kulturní menšinu, která dává přednost vzájemnému soužití před integrací do společnosti slyšících. Tento dluh je třeba splatit a urychleně vytvořit domov pro neslyšící seniory “ (Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením, schválený usnesením vlády ČR č. 256 ze dne 14. Dubna 1998).

4.2 Český znakový jazyk

Český znakový jazyk je plnohodnotný jazyk stejně jako mluvená čeština. Od roku 2008 je platný zákon 384 o komunikačních systémech hluchých a hluchoslepých osob na používání preferovaného jazyka. Tento dokument však postrádá prováděcí vyhlášku, což znamená, že je sice právo dané, ale málokdy je realizované v plném rozsahu. V současné době dochází ke snižování rozsahu tlumočnických služeb z důvodu snížení dotací do sociálních služeb v rámci úsporných opatření provedených Ministerstvem práce a sociálních věcí. Neslyšící lidé jsou ne vlastní vinou cizinci ve své vlastní zemi, kde se narodili, kde jsou doma, aby se dorozuměli se svým okolím, potřebují tlumočnicka. Pro představu, aby si každý mohl představit pocit, který neslyšící zažívají každý den: jste někde v zahraničí a chcete se s někým domluvit, něco sdělit, na něco se zeptat, ale neznáte jazyk a nikomu nerozumíte a nikdo nerozumí vám. To jsou každodenní pocity neslyšících, v kontaktu s většinou slyšící společností (<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096066178-televizni-klub-neslysicich/211562221800010/> vid. 30.12.2013).

4.3 Tlumočnické služby

Zákon o sociálních službách 108/2006 v § 56 Tlumočnické služby, cituje:
„(1) Tlumočnické služby jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované osobám s poruchami komunikace způsobenými především smyslovým postižením, které zamezuje běžné komunikaci s okolím bez pomoci fyzické osoby

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti: a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí“ (Zák. č. 108/2006 Sb. § 56).

5 RODIČOVSTVÍ A NESLYŠÍCÍ RODIČE

Tuto kapitolu jsem do své práce zařadila dodatečně po absolvování výzkumné části svého projektu. Při absolvování rozhovorů s respondenty jsem si uvědomila jak moc je důležitá osobnost rodiče ve formování budoucích pocitů a postojů dítěte. A hlavně jak důležitá je ochota jak rodiče, tak v pozdějším věku i dítěte, najít „společnou řeč“, jako prostředek komunikace a vzájemného porozumění.

5.1 Rodiče nikdo nenahradí

Setkala jsem se s dětmi, které si jsou vědomy, že jejich neslyšící rodiče byli již v době jejich očekávání příchodu na svět, stavěni před nucenou povinností přislíbit umístování svého dítěte hned po narození v co největší míře do zařízení, kde na ně bude hodně mluveno a dojde tak k rozvoji mluvené řeči. V případě, že mají slyšící prarodiče, stačil jejich přislíb ohledně pomoci s péčí o narozené dítě. I toto má však své úskalí.

Nic a nikdo nemůže nahradit úlohu rodiče v jejich zásadní roli. Výzkumy ukázaly, že různá státní zařízení zklamaly. Důvodem nezdaru je to nenahraditelné, co každé dítě ke svému zdravému vývoji potřebuje: lásku, pocit bezpečí, pozornost, stimulaci. To jsou atributy, které dokážou plně naplnit jen rodiče (Rheinwaldová, 1993).

„Prarodiče, kteří u nás nejčastěji s výchovou vypomáhají, také nejsou ideálním řešením záskoku za rodiče. Zaprvé jsou o dvě generace starší než děti a za druhé bývají málo pružní a otevření novým ideám a poznatkům o výchově. Výchova, na které se podílí více lidí, je těžko zásadová. Babička ví svoje, už přece nějaké to dítě vychovala...povolí, co rodiče zakazují, a babiččino zlatíčko si s ní může dělat, co chce“ (Rheinwaldová, 1993, s. 23).

5.2 Společná řeč

Z hlediska porozumění s rodiči a k budování vzájemného vztahu je velmi důležité mít společný „jazyk“ tedy způsob jak se mezi sebou rodiče s dětmi nejlépe dorozumí.

Je důležité, aby neslyšící rodiče umožnili svému dítěti co největší jazykový rozvoj v době kdy má nejlepší předpoklad se jazyku naučit, tedy do šesti let věku. V tomto období by se děti měly setkávat jak s mluveným, tak se znakovým jazykem. Při komunikaci hluchých rodičů a jejich slyšících dětí rozlišujeme tři způsoby komunikace: mluvení, znakování a smíšené mluvení a znakování (Redlich, 2008).

„Hluší rodiče, kteří mezi sebou běžně používají český znakový jazyk, by však měli při komunikaci s dítětem tento jazyk upřednostňovat před mluvenou češtinou, protože to jsou především oni, kdo mohou umožnit dítěti, aby si tento jazyk osvojilo....Pro dítě je dokonalé osvojení tohoto jazyka předpokladem k tomu, aby si s rodiči udrželo v dětství i po zbytek života užší vztah“ (Redlich, 2008, s. 16).

5.3 Citový vývoj dítěte

Mezi základní emoce dítěte patří: pocit potěšení, stres, překvapení, radost, hněv, znechucení, náklonnost, strach, úzkost, stud, smutek a pocit viny. Prostřednictvím těchto pocitů dítě reaguje na své prostředí, nebo je přejímá od rodičů. Je třeba citlivých rodičů, kteří tyto projevy výrazů obličejů a pohybů pochopí a porozumí tomu, co dítě chce. Například reagují na jeho úsměv také úsměvem a potvrzují tím radost z jeho pocitu. I negativní emoce je nutné brát vážně a snažit se vždy odhalit jejich příčinu. Někdy rodiče reagují na podrážděnost dítěte také podrážděností, když se dítě mračí, mračí se na něj a to vyvolává opět negativní reakce, a tento začarovaný kruh se dítěti může stát osudným, cítí se nemilováno, odvrženo, vytváří si o sobě nesprávný obraz a stává se samotářským. Z těchto důvodů je osobnost rodičů tak důležitá (Rheinwaldová, 1993).

„Způsob, jak své city projevují, může být „nakažlivý a dědičný“ pro jejich potomky a poznamenat jejich budoucí život. Rodiče by měli být objektivní a snažit se zbavit všech vlastností, které by mohly jejich dětem škodit....Také rodiče, kteří neprojevují z jakéhokoli důvodu city (někdy proto, že se tomu sami v rodině nenaučili, jindy z náboženských důvodů nebo osobních problémů) neposkytují dítěti dostatečnou stimulaci. Jejich obličej

postrádají výraz, tón hlasu je monotónní. Tím i svět dítěte se stává nezajímavý a plochý....Dochází tak k nedostatku komunikace, která může vést k frustraci a pocitu bezmocnosti u dítěte, které neví, co rodiče cítí a co si myslí“ (Rheinwaldová, 1993, s. 149).

V předchozím textu není přímo zmíněna varianta neslyšících rodičů, ale atributy, jako je výraz obličeje, tón hlasu a nedostatek komunikace korespondují s projevy provázející komunikaci neslyšících lidí. Většina neslyšících lidí jsou také němí, nebo spíš záměrně nemluví, možná proto, že si uvědomují, že jejich hlas nemusí být na venek příliš příjemný a tak pro dítě úplně odpadá hlasová reakce rodičů, jako odezva na jeho projevy emocí.

Pohybují se ve světě neslyšících a mám zkušenosti s jejich projevy při komunikaci. Hlavně možnost lépe poznat a pochopit jejich svět prostřednictvím realizace této práce, mě vedl ke zvolení tématu mé bakalářské práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

V úvodu praktické části, chci připomenout cíl své práce, který spočívá v tom vyhodnotit z vyprávění slyšících dětí neslyšících rodičů témata, která je v jejich životě nejvíce ovlivnila a jsou pro ně nejvýznamnější.

1 VÝZKUMNÁ METODA

Nejen vzhledem k omezenému množství potencionálních a dostupných respondentů, ale hlavně s ohledem na zvolené téma jsem pro praktickou část své bakalářské práce zvolila kvalitativní metodu výzkumu.

„V sociálních vědách se pojmem kvalitativní výzkum označuje výzkum, který se zaměřuje na to, jak jednotlivci a skupiny nahlíží, chápou a interpretují svět. Podle jiných kritérií může být jako kvalitativní výzkum označován takový výzkum, který neužívá statistických metod a technik“ (<http://www.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/tritypyvyzkumu.htm> vid.13.2.2014).

1.2 Metoda zpracování dat

Vzhledem k užšímu vymezení zvoleného cíle jsem k získání dat potřebných k vypracování mé bakalářské práce zvolila metodu kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru. Ten byl zaznamenán na diktafon a následně jsem z něj pořídila doslovný přepis. Při přepisu jsem použila zvýraznění těch částí textu, které se v jednotlivých vyprávěních shodovaly. Pro vypracování závěrů ze získaného textu byla použita metoda obsahové analýzy dat a případové studie získaných dat.

2 VYMEZENÍ ZKOUMANÉHO VZORKU A DOBA REALIZACE

Pro svůj výzkum jsem oslovila devět vhodných respondentů, z tohoto počtu mi rozhovor přislíbili čtyři, ostatní osobní rozhovor odmítli, někteří bez udání důvodu, jiní, kterým s ohledem na pracovní vytížení rozhovor připadal příliš časově náročný, raději by volili písemnou dotazníkovou formu komunikace. K většině kontaktů jsem se dostala návštěvou přednášky v Poradenském centru pro sluchově postižené Kroměříž, o. p. s., které má svou pobočku ve Valašském Meziříčí. Zde jsem oslovila účastníky přednášky z řad neslyšících lidí, zda mají slyšící děti a dali by jim kontakt na mě, za účelem výzkumu k mé bakalářské práci. Ke dvěma dalším kontaktům jsem se dostala při absolvování odborné praxe ve škole pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí. Při realizování rozhovorů s oslovenými respondenty jsem se přes jejich doporučení dostala ke kontaktům na další potenciální respondenty, což byli jejich sourozenci a v jednom případě i sestřenice dříve osloveného respondenta, která má také neslyšící rodiče. Systémem „sněhové koule“ se mi takto na dříve získané kontakty nabalili další vhodní respondenti. Z těchto později oslovených respondentů se zúčastnili rozhoru všichni kontaktovaní, v konečném důsledku jsem pořídila deset rozhovorů se slyšícími dětmi neslyšících rodičů.

2.1 Kriteria výběru a údaje o respondentech

Cílová skupina respondentů byla vymezena dvěma kritérii. První kritérium bylo, že musí jít o slyšícího potomka, který má oba rodiče neslyšící, druhým kritériem byl dospělý věk respondenta.

Respondentů, se kterými jsem realizovala rozhovor, bylo celkem deset ve věkovém rozmezí 18 až 41 let a ve složení osm žen a dva muži.

Respondenty jsem označila písmeny A až F, pokud se jedná o respondenty v sourozeneckém vztahu, mají příslušná písmena přiřazena navíc čísla. (např. A1 a A2 jsou sestry).

Respondenti

Respondentka A1: svobodná, bezdětná žena ve věku 32 let, pochází ze Zlína, momentálně žije a pracuje ve vesnici poblíž Zlína.

Respondentka A2: vdaná žena ve věku 35 let, pochází ze Zlína, je matka dvou synů ve věku šest let a sedm měsíců. Žije a pracuje ve Zlíně.

Respondentka B1: svobodná bezdětná žena ve věku 24 let, pochází z Přerova, momentálně žije a studuje vysokou školu v Olomouci.

Respondent B2: svobodný bezdětný muž 27 let, pochází z Přerova, v současnosti žije v Přerově, pracuje v Olomouci.

Respondentka C: rozvedená žena 41 let, pochází z Přerova, matka dvou dětí syna 18 let a dcery 12 let, žije i pracuje v Přerově.

Respondent D: muž 39 let, pochází ze Vsetína, v současnosti trvale žije s družkou a sedmnáctiletou dcerou ve Valašském Meziříčí, zde i pracuje.

Respondentka E1: svobodná bezdětná žena ve věku 18 let, pochází z Valašského Meziříčí zde i žije, studuje střední školu ve Vsetíně.

Respondentka E2: svobodná bezdětná žena 20 let, pochází z Valašského Meziříčí, kde nadále žije i pracuje.

Respondentka E3: svobodná bezdětná žena 23 let, pochází a žije ve Valašském Meziříčí, pracuje v Rožnově pod Radhoštěm.

Respondentka F: svobodná bezdětná žena ve věku 24 let, pochází z Rožnova pod Radhoštěm, zde i nadále žije a studuje vysokou školu v Olomouci.

2.2 Doba realizace výzkumu a průběh rozhovorů

Všech deset rozhovorů jsem realizovala v období února 2014, rozhovory probíhaly v prostředí restauračních zařízení v místě bydliště respondentů a vždy šlo o místa jimi zvolená. Setkání s respondenty jsem zahájila seznámením a podáním informací, o jaký výzkum jde a za jakým účelem je realizován. Dále jsem respondenty informovala o možnosti rozhovor kdykoliv ukončit, po vyslovení jejich souhlasu s účastí na realizaci výzkumu, proběhl samotný rozhovor, který byl zaznamenán na diktafon. Délka jednotlivých rozhovorů se pohybovala v rozsahu od dvaceti pěti minut do jedné hodiny, pouze v jednom případě trval hodinu a dvacet minut.

2.3 Výzkumné otázky

Rozhovory s jednotlivými respondenty jsem vymezila startovací otázkou: Jak jste prožíval(a) své dětství jako slyšící dítě neslyšících rodičů, převážně z hlediska tlumočení rodičům. Na tuto otázku jsem nechala respondenty volně hovořit. Nakonec jsem všem položila doplňující otázku: Myslíte si, že to, že jste slyšícím dítětem neslyšících rodičů, Vám něco do života dalo nebo naopak vzalo?

3 CÍL VÝZKUMU

Cílem mého výzkumu v této bakalářské práci je zjištění, jaké zkušenosti mají oslovení respondenti z období svého dětství, s rolí tlumočnicka do znakového jazyka svým neslyšícím rodičům.

Jde o osobní reflexi skutečných lidí, kteří jsou od dětství stavěni do role rodilého tlumočnicka, svým neslyšícím rodičům, s naprostou samozřejmostí, jak samotnými rodiči, sociálním okolím tak i státními institucemi.

4 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH VÝSLEDKŮ

Výsledkem výzkumu je následující sestavení čtyřech základních oblastí, které vyplynuly z analýzy sesbíraných dat z rozhovorů s respondenty, jež sami reflektovali ve svých výpovědích a na kterých se ve vyprávění o svých životních zkušenostech nejvíce shodovali. Již v průběhu rozhovorů vyplývala jednotlivá témata jako nejčastěji zmiňovaná. Při jejich přepisu jsem následně použila barevné rozlišení, podtržené a tučné písmo v textu ke zvýraznění témat, na kterých se respondenti nejčastěji shodovali:

- Tlumočení rodičům a to i v situacích, které dětem nenáleží řešit
- Nedostatek pomoci dětem v jejich nelehkém postavení jako prostředníka mezi neslyšícím rodičem a slyšícím světem
- Nedostatečný pocit bezpečí a opory ze strany rodičů
- Pocit ztráty části dětství – předčasná dospělost

4.1 Tlumočení rodičům a to i v situacích, které dětem nenáleží řešit

Respondenti se ve všech případech shodli, že tlumočili svým neslyšícím rodičům. Šlo o tlumočení od zhruba pěti až šesti let věku v lepších případech až od desíti let. A to jak v banálních případech jako je tlumočení televizních novin, ptaní se za rodiče na cestu při cestování, přes zařizování nákupů na splátky až po doprovázení rodičů k lékaři a tlumočení při jednáních se státními institucemi. Jednu z banálnějších situací, která pro dnešní děti již odpadla vzhledem k pokroku v technologiích televizního vysílání, zmiňuje respondentka A1:

„Jasně byla to otrava, když jsme musely něco řešit a nechtělo se nám, nejhorší bylo, to si pamatuju úplně přesně, a úplně nejhorší to bylo v pubertě, to se nám nechtělo, odsekávaly jsme: ne nebudu ti to tlumočit, a jak naši pořád chtěli at' jim tlumočím zprávy z televize tehdy ještě nebyly ty znakované a titulky taky nebyly a oni pořád chtěli vědět, co se děje, a to byla fakt otrava, jak jsem musela každý den jim tlumočit, co v televizi říkají, nechtělo se nám, nechtěly jsme to tlumočit.“

Jinou situaci, se kterou se však setkávají děti neslyšících rodičů dodnes, popisuje respondentka A2:

„...jak třeba ta Anetka, když měla takových deset, tak musela řešit nějaký účet telefonní někde na Telecomu a ona tomu nerozuměla co má řešit a rodiče ji napsali na papírek, zavolej tam a zeptej se na to, a ona tam volala, jak to pak položila a mamka se ptala co říkali, tak ona říkala že už neví a bylo vidět, že tomu vůbec nerozuměla co po ní chtějí a co jí tam říkají.“

V jiné části vyprávění tentýž respondent zmiňuje další situaci:

„Jak jsme třeba někam jezdili s našima a třeba i do zahraničí a to bylo pořád, zeptej se tam a zeptej se na to třeba, kde se máme jít najíst, kde se dobře vaří a nám to vadilo, ale neřešila jsem to, jak říkám, když jste malé děcka tak vám to tak nepřipadne, byla jsem našťvaná, ale udělala jsem to naši to prostě potřebovali a nebylo co řešit.“

„Naši né, že by nás nějak zneužívali i to co se týká třeba úřadů, ale to je přesně to jak jsem už říkala předtím, to co vidím až teď na druhých dětech, když vidím, jak ta malá holka jde někam s tou mamkou na ten úřad, ale já jsem to dělala stejně a tehdy jsem si to prostě neuvědomovala.“

Také další respondent popsal ve svém vyprávění jednu z možných situací, které jsou děti nuceny řešit, popisuje ji ve svém vyprávění respondentka B1:

„Já v šesti letech koupila našim pračku na splátky. Přišli jsme s tátou do toho elektra a on ukázal, že chce tuhle a já šla za tím prodavačem a řekla mu, že chceme pračku a že tuhle a na splátky a že táta neslyší a on chtěl ať vyplníme papír a já neuměla psát ani číst a tak ten prodavač to všechno sepsal a já řekla tátovi, ať to podepíše tady a až teď jsem si uvědomila s odstupem těch let, že jsem neuměla číst a kdyby on tam ten prodavač napsal cokoli a já řekla tátovi ať to podepíše, tak on to podepíše, protože mi věřil a kdyby tam bylo, že si půjčuje milion, tak by to podepsal a mohli jsme být do smrti zadlužení kvůli jedné pračce. Jako ne, že by táta neuměl číst, ale on to neřešil, když byl semnou, tak mi věřil, a když jsem řekla: podepiš, tak to podepsal, ať to bylo cokoli.“

Jedna z nejvíc alarmujících výpovědí zazněla ve vyprávění respondenta D:

*„Naši vyloženě čekali, až povyrostu a budu umět komunikovat a teprve potom jsem s taťkou chodil snad čtyřikrát do měsíce podávat a urgovat žádosti na normální bydlení a to jsem ještě nechodil do školy a asi po roce, asi aby od nich už měli pokoj, tak jim přidělili byt v Luhu. Podle mě to, ale nebylo moc normální, že jsem jim jako pěti šestiletý kluk zařizoval bydlení a nikoho to nikdy nijak nepřekvapovalo a nikdy jsem se nesetkal s jakoukoliv pomocí kohokoliv. Sociální pracovníci jsem snad v životě neviděl, tu jsem znal jen z vyprávění, když mi naši vyprávěli, že když mamka otěhotněla se mnou, tak jí vyhrožovali, že když mě nebudou hned od malička dávat do jeslí, abych se naučil mluvit, tak jim mě vezmou – toť vše k sociální pomoci mým neslyšícím rodičům. Co se týká lékařů, to jsem taky vždy chodil já a situace tam byla stejná jako na úřadě. **Já jsem jako děcko řešil problémy svých rodičů, i když jsem jim vůbec nerozuměl.**“*

Teprve osmnáctiletá dcera neslyšících rodičů, má negativní zkušenost s jednáním lékařů, s jejími neslyšícími rodiči, v rámci výzkumu ve svém vyprávění respondentka E1 říká:

*„Jen s tou komunikací to bylo horší, **když bylo potřeba něco zařídit, tak to jsem s ním musela chodit já, a taky i když potřeboval cokoli jiného zařídit, ať na městský úřad nebo do nemocnice, tak to bylo těžší a někdy se mi vůbec nelíbilo to jejich chování, myslím, že ty neslyšící dávají tak nějak bokem, že je vůbec neberou, neumíš komunikovat, nemáš tu co dělat. Třeba na plicním, taťka měl hodně potíže s dýcháním, a když tam třeba přišel sám, tak se rozčilovali a řvali na něho, ať přijde příště s někým, kdo mu bude tlumočit, a když už tak mu napsali na papírek, že má s někým přijít komu rozumí.**“*

Tutéž situaci najdeme ve vyprávění respondentky E2:

*„Nejvíc si pamatuju, že když taťka chodil na plicní, on má astma, tak ona (lékařka) měla na puse roušku a nebyla ochotná si ji sundat, a tak on nevěděl, co ona říká, a nevěděl co ji odpovědět, **tak ho poslala pryč, ať přijde jindy s někým, kdo slyší, a neřekla mu třeba, jestli existují nějakí tlumočníci, kteří by s ním mohli tam přijít, nechala to na něm vlastně, ať si to zařídí, jak chce.**“*

Respondentka F, popisuje další situace, které děti těžko zpracovávají:

„...ale třeba když vezmu úřady, banky, všechno, úplně všechno a mě bylo třeba deset a teď si představte, že se ocitnete jako takové dítě před nějakým úředníkem, kterému je třeba třicet a je inženýr s pětiletou praxí a teď to malé dítě má s ním komunikovat, jak já jsem se cítila. Nevím, jak to bylo s tím vyřizováním předtím asi, to dělali babička a děda, ale v těch asi deseti letech to tak pomaličku začínali přesouvat na mě, začínalo to třeba jen takovýma téma telefonátama, takže telefonovat, všechno pozjišťovat, potom když už jsem byla o něco větší a trochu reprezentativnější, tak jsem s něma začala chodit na úřad a všechno spadlo na mě.“

Shrnutí

Z vyprávění všech respondentů je patrné, že se už v době předškolního a raného školního věku setkali s nutností tlumočit svým neslyšícím rodičům. To, že s rodiči chodili právě oni, vyplynulo přirozeně z toho, že šlo o jejich rodiče. Pro většinu z nich to bylo naprosto samozřejmé, a že to vlastně není správné, nebo že to, co prožívali, neodpovídá běžnému prožívání dětství, si většinou začali uvědomovat až zpětně s dospíváním. Také jsem se setkala s názorem, že si to všechno více uvědomují až teď v dospělosti, a to nejčastěji v okamžicích, když vidí jiné slyšící děti neslyšících rodičů, jak řeší věci, které jim nejen vzhledem k věku, ale i k jejich vědomostem a schopnostem nenáleží řešit. Toto téma se úzce prolíná s druhým řešeným tématem, které následuje v další kapitole.

4.2 Nedostatek pomoci dětem v jejich nelehkém postavení prostředníka mezi neslyšícím rodičem a slyšícím světem

Dalším nejčastěji zmiňovaným tématem, které z rozhovorů s respondenty vyplynulo jako jimi vnímaný problém, který byl většinou presentován jako nedostatečně řešený jakoukoliv institucí, byl nedostatek opory a pomoci dětem v jejich postavení rodilého tlumočnicka. Jedna ze dvou výjimek, se kterou jsem se ve svém výzkumu setkala, se vyskytla ve vyprávění respondentky A1:

„Kdysi si pamatuju, že se nám stalo, jak jsme byly se segrou ještě malé a něco jsme řešily, a oni nám tam řekli na tom úřadě, ať naši raději přijdou s tlumočníci, sami tam uznali, že je to asi nad naše možnosti. A to asi bylo tím, že jsme byli v tom Zlíně a oni ty neslyšící už na těch úřadech znali, bylo jich tam poměrně hodně a oni to s něma uměli a věděli, že tady je ta možnost tlumočnice.“

Respondentka A2, se ještě i dnes setkává s tím, že lékaři nechtějí ošetřit jejího neslyšícího otce bez tlumočícího doprovodu, do role tlumočnicka jsou s naprostou samozřejmostí nominovány nejčastěji děti neslyšících lidí:

*„Po úřadech jsem s něma chodila já, i po doktorech, a to **chodím dodnes**, třeba příští týden jdu s tatínkem k doktorovi on táta má hrozné křečáky a **ten doktor nechce to s ním sám řešit, říkal mu, ať s někým přijde, prostě chce, ať má sebou tlumočnicka**, a protože segra teď nemůže, tak jsme se domluvily, že půjdu já, ale **musela jsem ho znovu objednat, protože ten doktor s ním to nechtěl vůbec sám řešit**. Naši to po nás normálně taky někdy chtěli, ale hlavně proto, aby byli klidnější, že všemu rozuměli, že to pochopili, tak to byli vždycky rádi, když jsme s něma takhle šla nebo ségra.“*

Na téma nedostatečné informovanosti ohledně pomoci s profesionálním tlumočením neslyšícím lidem, ve svém vyprávění narazila i respondentka B1 :

„Já třeba jakoby profesně vím, že někde jsou nějakí tlumočníci a že jsou zdarma, ale já nevím, kde jsou a jak se k nim může člověk dostat a myslím si, že nejsem sama. A myslím, že proto ty rodiče využívají k tlumočení děti.“

Ve vyprávění respondenta D na toto téma zaznělo:

„Nejhorší bylo, když jsem musel někam jít já něco vyřizovat a to bylo už od úplného dítěte, já nevím snad pět let...a já jsem byl pro ně jediným pojítkem se světem slyšících. A vždycky tam chyběla jakákoliv sociální opora“.

Na jiném místě vyprávění stejného respondenta zaznělo:

*„Podle mě to ale nebylo moc normální, že jsem jim jako pěti šestiletý kluk zařizoval bydlení a nikoho to nikdy nijak nepřekvapovalo a **nikdy jsem se nesetkal s jakoukoliv pomocí kohokoliv**.“*

Respondentka E1 ve shodě s ostatními respondenty říká:

„Nikdy jsem se nedozvěděla o tom, že by mohli zařídit někoho, jak se dnes říká, že někde jsou neplacení tlumočníci, tak to nám nikdy nikdo neřekl, ani nenabídl.“

Obě zkušenosti, a to jak zápornou to ve většině případů, tak i s jednou kladnou se setkala respondentka F:

„A to jsem se naučila tím, jak jsem s našima od těch deseti dvanácti řešila úplně všechno sama a nikdy jsem se neseťkala s tím, že by mi někde na úřadě, nebo kdekoliv řekli, že existují nějakí tlumočníci, co by to mohli řešit místo mě. Ne vlastně jednou jedinkrát se mi stalo a to už jsem byla skoro dospělá holka, to jsme řešili nějaký soudní spor se školou o nějaké pozemky a to si sama ta ředitelka školy zařídila tlumočnicka a to se mi moc ulevilo, což jsem opravdu brala s vděkem, protože jsem nechtěla do toho sporu nijak zasahovat.“

Respondentka E2 se také setkala s oběma variantami jak s lhostejností ze strany lékařů, tak s pomocí, kdy však nešlo o běžnou životní situaci a pomoc tlumočnicka si museli neslyšící rodiče účastníci se soudního sporu domluvit sami:

„...tak ho poslala pryč, ať přijde jindy s někým, kdo slyší a neřekla mu třeba, jestli existují nějakí tlumočníci, kteří by s ním mohli tam přijít, nechala to na něm vlastně, ať si to zařídí, jak chce.“

Na jiném místě vyprávění zmiňuje tatáž respondentka:

„...jak to bylo kolem toho rozvodu a tak to s něma chodila jedna paní z toho klubu neslyšících, co chodila k soudu tlumočit, oni se s ní naši domluvili sami, my vlastně ani nevíme, proč se naši rozvedli, u toho soudu to my s něma nikdy nebyli. Ale jinak si nikdy nepamatuju, že by nám někdy někdo řekl, že jsou i jiné možnosti, než když musíme všude chodit my.“

Shrnutí

Z vyprávění respondentů vyplývá, že kromě jednoho případu, se žádný z nich neseťkal s doporučením jak na úřadech, tak třeba u lékaře nebo v jakékoli jiné situaci, kdy neslyšící rodiče potřebovali vyřešit jakoukoliv záležitost, která vyžadovala komunikační součinnost obou stran, že by se

mohli, nebo měli obrátit na profesionálního tlumočníka. Také z vyprávění respondentů vyplývá to, že jediná situace, kdy jsou rodiče skutečně zastupováni profesionálním tlumočnickem, je soudní jednání. K situaci kdy došlo k nabídce pomoci tlumočníka, došlo při mém výzkumu jen v jediném případě, a to se jednalo o úřad ve velkém městě, kde byla početnější komunita neslyšících lidí a úředníci byli na jednání s nimi zvyklí a ve složitějších situacích nabízeli pomoc profesionálního tlumočníka.

Pro další výzkum navrhuji téma:

- Ověřit, zda velikost města, ve kterém neslyšící lidé žijí, hraje roli v četnosti nabídky profesionálních tlumočnických služeb.

4.3 Nedostatečný pocit bezpečí a opory ze strany rodičů

Z většiny sdělení respondentů vyplývá, že pocit nedostatečné opory ze strany rodičů je častým problémem, který provázel jejich dětství, dospívání a vůbec celý život slyšících dětí neslyšících rodičů. Tento pocit často vzniká už v raném dětství při absenci čtení pohádek, pomoci s učením, kdy děti potřebují poradit, nebo aspoň zkontrolovat vypracované domácí úkoly. Také s volbou budoucího povolání, kdy děti očekávají radu, názor, nebo společnou diskuzi ohledně volby jejich budoucnosti. Jelikož jsou neslyšící lidé často uzavřeni ve svém světě hluchoty a často nemají možnost a někdy i ochotu více se zařadit a seznámit se se světem slyšících, potom není v jejich možnostech v podobných věcech být svým dětem oporou, v tomto vidím velký deficit, jak v práci školních výchovných poradců, tak sociálních pracovníků. Na problém nedostatečné opory od svých rodičů naráží respondentka B1 ve svém vyprávění hned na několika místech:

„...naši vůbec se mnou nikdy nečetli a já si úkoly psala sama, oni mi je jen podepsali, ale ani je nečetli.“

„Co se týká školy, mě nikdo nikdy nehlídal, já se nikdy neučila, nikdy mě do toho nikdo nenutil a neměla jsem žádný zájem se učit až na střední škole, kterou jsem si taky vybrala sama, s nikým jsem se o tom neradila, jen jsem si sama vypsala přihlášku, naši ji jen podepsali a i u doktora jsem si to musela vyřídit sama.“

„...oni **vždycky to brali tak, že je to samozřejmé, že jim pomáhám**, že nás mají proto, abychom jim pomáhali.“

„...že jim musím pomáhat, že je to moje povinnost, že musím chodit tlumočit, že **jim musím pomáhat**, že oni jsou ti bezmocní, kterým se musí pomáhat a babička je v tom podporuje a i mě pořád říká: starej se o ně pomáhej jim, jsou to tvoji rodiče.“

Respondent B2 výše řečené svým vyprávěním doplňuje:

„...učení mě nijak nikdy nebralo a **naši mě k tomu nikdy nevedli, abych se učil a samotnému se mi nechtělo**.“

„...já bych jim třeba hodně věci i řekl, ale nakonec jim stejně neříkám nic, protože oni to stejně ani nepochopili, třeba si můžou něco vyložit špatně a měli by pak zbytečně nějaké starosti a to já nechci, ale **stejně si vyčítám, že si s cizími lidmi rozumím víc jak s něma**, i když vím, že oni mě mají moc rádi a já mám rád je, **ale ta jazyková bariéra tady je**.“

„...a jak jsme ještě byli všichni doma, tak musím říct, že tam byly často spory a naši se často hádali, nevím přesně kvůli čemu, se ségrou si mamka nerozuměla, často se hádaly a tatka byl z toho nervózní, že jsou pořád v sobě a jak se sestra odstěhovala, tak to bylo tak, že padesát procent těch sporů přestalo a před dvěma roky jsem se od nich odstěhoval i já a myslím, že **od té doby jsou už úplně v pohodě... protože oni mají tak rádi ten svůj klid**.“

Velice podobnou zkušenost popsal ve svém vyprávění respondent D:

„**Co se týká učení a školy, tak to naši nikdy neřešili**, úkoly jsem si dělal sám a **číst jsem se naučil až ve škole**. Jak jsem si po základce vybíral střední školu, tak to je taky vůbec nezajímalo, vybíral jsem si sám, **oni nikdy neměli nějaký takový ten „pud“**, co mají pro ty děti dělat, jak by to mělo být, asi je to nikdo nenaučil. **Školu jsem si vybral sám, přihlášku jsem si vyřídil taky sám**, vlastně všechno, co jsem od základky dokázal, byly pak už jen moje ambice.“

„Myslím, že **celý život berou jako samozřejmost, že jim pomáhám**, když se mi do řešení něčeho nechce, tak oni vědí, co říct, znají mě a vědí, co na mě platí, aby mě dostali do situace, že sednu do auta, přijedu a to i dnes.“

Vyprávění respondentky F popisuje podobnou atmosféru v rodině, jak už bylo řečeno v předchozích citacích:

„...oni nás nikdy nijak nebrali jako svoje děti, oni si s náma nevěděli nikdy rady...“

„...oni nejsou pro mě rodiče, jsou spíš takoví jako partneři, o které se musím postarat, kterým pořád musím něco vysvětlovat, oni jsou spíš jakoby takové moje děti de facto, asi je to hloupé takto říct, ale tak to je. Já závidím kamarádkám, které mi řeknou: byly jsme s mamkou tam a tam, tak to jim opravdu závidím. Nejsou pro mě takovýma těma vzorama, ke kterým bych mohla vzhlížet a mít v nich oporu.“

Pocit absence „rodičů“ ve smyslu opory postrádala také respondentka C, její vyprávění je ve stejném duchu jako předchozí:

„U nás doma bylo pořád ticho a nebylo o čem mluvit a já z toho ticha někdy potřebovala jít ven a tam jsem měla vždycky starší kamarády.“

„Strašně mi chyběla komunikace a cítila jsem se hrozně osamělá, i když doma rodiče byli, tak jsem stejně byla sama.“

„Často jsem mívala takové chvílky, kdy jsem plakala: proč mám takové rodiče? Mívala jsem takové ty splíny večer, když usínáte a ptáte se: proč? A taky jsem se na naše často zlobila a to i třeba i teď, že on (otec) mi třeba dá vědět nějaké blbosti, ale když se děje něco podstatného, tak se neozve...“

„...své rodiny si pořád vážím, ale přesto mi strašně chybělo a chybí, že nemám nikoho, kdo by mi poradil, nemám takovou tu mámu, která radí své dceři, když je v nesnázích, která by mi řekla: hele vykašli se na to, takhle to neřeš, zkus to udělat takhle, tak to mi moc chybí a o to jsem celý život ochuzená.“

Stejného tématu se dotýká také respondentka E1:

„S našima to bylo tak, že já jsem vlastně vždycky měla pocit, že je musím hlídat a to aj před těmi akcemi prodejnými třeba a vůbec, chodila jsem s něma hodně k těm doktorům...“

Zcela jinou situaci v rodinném prostředí popisují sestry respondentka A1 a respondentka A2, z jejich vyprávění vyplývá, že jako děti nepocit'ovaly nic

z toho, co popisovali předchozí respondenti, například respondentka A1 říká:

*„...tak když naši potřebujou tak s něma k tomu doktorovi jdu, pak už nám to úplně přestalo vadit, **přestalo mě to otravovat**. A i když jsem někde četla, že by to tak nemělo být, že slyšící děti nemají být tlumočníci svým neslyšícím rodičům, ale nám to připadlo a připadá přirozené myslím, že to tak z té přirozenosti věci vyplývá **a jak jsem čím dál víc starší, tak máme ten vztah tak nějak pevnější**. Dodnes s něma (rodičema) jezdím za rodinou do Čech a nenapadlo by mě, že bych je neměla brát sebou, když někam jedu, máme takovou soudržnost.“*

Respondentka A2 svým vyprávěním sestru doplňuje:

*„**Jinak myslím si, že dětství moje a jiných vrstevníků se dost lišilo** a to hlavně v tom, že my byli nuceni se hodně rychle zorientovat a naučili jsme se vidět dřív, já nevím do financí, nějakých smluv v tom jak se co a kdy platí, a třeba i v právních věcech **mamka, mi to prostě strčila** a to pochopitelně nemluví, když jsem byla úplně malá, ale třeba v takových čtrnácti patnácti letech, **abych to nějak vyřešila a to nás fakt tak spojilo, že jsme museli s těma rodičema spolupracovat...**“*

*„Já nevím fakt, **já měla fakt pěkný dětství, oni se nám naši snažili všechno dopřát**, třeba i na bruslení a na hory lyžovat všude, jsme jezdili, třeba spolužačky nelyžovaly, protože jejich rodiče nelyžovali a tečka, ale u nás to tak nebylo a i když naši nelyžovali, tak my lyžovali, naši byli takoví, chtěli nám dopřát všechno.“*

Shrnutí

Vzhledem k jazykové bariéře mezi světem slyšících a neslyšících, a také časté uzavřenosti neslyšících rodičů ve vlastním světě, mívají jejich slyšící děti často pocit nedostatečné opory ze strany svých rodičů. Naopak někdy si myslí, že oni musejí být svým rodičům oporou, že se to od nich nejen očekává, ale taky se to považuje za samozřejmost, proto také někdy cítí jako svou povinnost starat se o ně a saturovat jejich potřeby. Nedostatek komunikace s neslyšícími rodiči nemusí být způsobený jen tím, že každý

mluví jiným jazykem, ale také pramení z obavy dětí, že by jim rodiče nemuseli dostatečně rozumět, z toho, že někdy neslyšící lidé přikládají věcem jiný význam, než ve skutečnosti mají. A naopak věci, které by řešit měli, tak vůbec nepovažují za důležité.

Téma pro další výzkum:

- Ověřit, zda má skutečnost kde rodiče vyrůstali jako děti, zda v rodině s rodiči a ostatními sourozenci, nebo v internátních školách pro neslyšící, vliv na to jaký vztah potom mají jako rodiče se svými dětmi.

4.4 Pocit ztráty části dětství – předčasná dospělost

Další téma je velice úzce propojené s předchozím, i zde se respondenti nejvíc shodovali, na svých pocitech, že tím jak a v jaké rodině vyrůstali, byli okolnostmi, které nebyli schopni sami ovlivnit, předčasně vtažení do světa a problematiky dospělých, v důsledku čehož byli nuceni předčasně dospět a přišli tak o část svého dětství. Shodně popisují, že to jak byli postaveni do role tlumočníka svým neslyšícím rodičům, byli nuceni naučit se orientovat v oblastech, které by měli řešit a znát až v dospělém věku. Také se často shodují, že od rodičů dostávali málo zpětných citových vazeb. Pocit předčasné dospělosti ve svém vyprávění naznačuje i respondentka A2, která tento fakt však nepovažuje za větší problém:

„...že jsme museli s těma rodičema spolupracovat, prostě asi jsme musely dřív dospět, ale nevidím to jako minus, spíš jako plus i dnes, jsem zvyklá se na nikoho nespolehat, spoléhám se jen sama na sebe.“

Na jiném místě jejího vyprávění zaznělo:

„Jinak myslím si, že dětství moje a jiných vrstevníků se dost lišilo a to hlavně v tom, že my byli nuceni se hodně rychle zorientovat a naučili jsme se vidět dřív já nevím do financí, nějakých smluv v tom jak se co a kdy platí, a třeba i v právních věcech...“

Respondentka B1 vypráví o tom, jak prožívala nedostatek citových vazeb:

„No jediné co mi „to“ vzalo je taková ta citová stránka od našich, že jsem to nikdy nezažila a tím teda i kus dětství, myslím, že to je tím, že oni sami tu zpětnou vazbu tak nikdy nevnímali a taťka trochu jo, ale mamka vůbec ne.“

Ve vyprávění respondenta D jsou zachyceny obě stránky, záporná i kladná, toho co mu dětství s neslyšícími rodiči přineslo:

„Já jsem jako děcko řešil problémy svých rodičů, i když jsem jim vůbec nerozuměl a dnes vidím, že mi „to“ vzalo kus dětství i když jako dítě jsem si to až tak neuvědomoval. Na druhou stranu mi „to“ dalo takový nadhled a to už od dětství, vidím spoustu věcí jinak. Dokážu se na spoustu věcí podívat z více úhlů pohledu, nejsem hned se vším hotový, snažím se pochopit obě strany a reagovat spíš s nějakým nadhledem. I když raději bych stejnou zkušenost udělal až později a ne, že mi to vzalo kus dětství, byl jsem nucený předčasně dospět.“

„Tak si myslím, že tím jsem přišel o tu podstatu dětství, myslím z pohledu nevinnosti dětské bezstarostnosti, zbytečně brzy jsem byl vtažen do problémů dospělých a myslím, že malé děcka na tohle mají čas.“

Co vyrůstání s neslyšícími rodiči dětem bere a dává, vyjádřila ve svém vyprávění i respondentka E1:

„...mě to vzalo, to bude asi kus dětství, musela jsem kvůli tomu dřív dospět a aj taťka byl takový přísný na nás, což třeba bylo i dobré, ale to že mi to vzalo to dětství, že jsem fakt už od mala řešila problémy svých rodičů, tak to asi byla škoda. A vlastně mi „to“ dalo asi i to, že mám tak nějak blíž k lidem, mám k nim vztah a asi i proto jsem šla na zdravotku myslím, že na to mám trpělivost, je vyslechnout a pochopit, to jsem vytrénovaná od mala.“

Její sestra respondentka E2 hovoří o podobném pocitu:

„Dalo mi „to“, že se o sebe umím více samostatně postarat, umím třeba zařídit věci, které moji vrstevníci ještě neřeší, spoléhám se víc na sebe a vzalo mi „to“...částečně jako ty rodiče, že jsme nesdíleli takové ty věci, když si třeba rodiče s dětmi hrají a, nebo se svěřují rodičům, jsme ochuzení o kus toho, jak jiní mají dětství...“

A na závěr ještě jak své dětství dnes vidí respondentka C, kterou stejně jako většinu slyšících dětí neslyšících rodičů, pomáhali vychovávat prarodiče:

„Rozhodně, kdybych mohla něco změnit, tak bych chtěla vyrůst a žít ve slyšící rodině, to rozhodně jo. No jako dítěti mi „to“ až tak moc nevzalo, protože člověk když v tom tak vyrůstá, tak si to neuvědomuje, ale dneska, když je mi čtyřicet, tak vidím, že mi „to“ vzalo hodně, ale musím zase říct, že mi to v hodně věcech vynahradila babička, ale všichni víme, jak to vypadá, když dítě vychovává prarodič, z nějakýho důvodu, tak na těch dětech je to vidět, jsem taková staromódní. No a dalo, jako jsou přemýšlivější, děti z „normálních“ rodin, byly bezstarostnější, to rozhodně.“

Shrnutí

V tom, co dnes už těmto dospělým lidem, dětství s neslyšícími rodiči vzalo a dalo, se hodně shodují. Všichni se vyjadřují v tom směru, že jim „to“, že mají neslyšící rodiče, vzalo kus dětství a dětské bezstarostnosti. Také byli zatíženi pocitem zodpovědnosti vůči rodičům, takže byli těmito okolnostmi donuceni předčasně dospět a naučit se orientovat v problémech světa dospělých. Většina z nich také v dětství postrádala oporu v rodičích a chyběla jim sdílená vzájemná komunikace s rodiči a pomoc z jejich strany v řešení jejich vlastních „dětských“ problémů. Z druhé strany jim dané okolnosti daly to, že se dnes cítí zodpovědní za to, co dělají a jak se rozhodují, cítí velké pochopení pro ostatní lidi – jsou empatičtí a také mají vypěstovanou trpělivost, často se dnes realizují v pomáhajících povoláních.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké zkušenosti mají slyšící děti neslyšících rodičů s tlumočením svým rodičům od raného dětství a zda se někdy setkali s nějakou pomocí při případném tlumočení rodičům při jednání ve státních institucích, nebo i kdekoliv jinde.

Teoretická část je sestavena tak, aby i člověk, který není seznámen s problematikou sluchových postižení, úskalími a projevy, která jejich nositele provázejí, získal přehled a orientaci v problematice neslyšících lidí.

Praktická část popisuje zvolený způsob výzkumu, jeho realizaci, vymezuje cílovou skupinu a seznamuje s respondenty. Výstupem je potom analýza zpracovaných dat a sestavení čtyř základních oblastí, ve kterých se respondenti v rozhovorech shodovali a které se z jejich vyprávění jevily jako nejvíce zatěžující a pro ně nejvýznamnější. Výstup je realizovaný způsobem vypsání doslovných citací pocházejících z rozhovorů s respondenty a týkající se jednotlivých témat.

Jako závěr ze získaných dat vyplývá, že z hlediska ochrany dítěte je potřebné věnovat více pozornosti slyšícím dětem neslyšících rodičů a podpořit je v jejich nelehké pozici „tlumočníka“ ve které se díky hluchotě svých rodičů ocitají. Z provedeného výzkumu jednoznačně vyplývá, že všichni oslovení respondenti, se jako děti setkali s tím, že byli postaveni před nutnost svým rodičům tlumočit při jednáních se státními institucemi u lékařů i při jiných příležitostech. Přičemž s nabídkou tlumočnických služeb se prakticky nesešli. Řešení se nabízí v rozšíření poskytování tlumočnických služeb a ve větší informovanosti o její dostupnosti pro širší veřejnost a hlavně informovanost institucí, kterých se jednání s neslyšícími lidmi týká nejvíc. Také pokud se neslyšící člověk dostaví k jednání na úřad, k lékaři, nebo do jakékoliv jiné instituce, není vždy nutná fyzická přítomnost tlumočníka. Řešením by bylo v masivnějším rozšíření tlumočení online tlumočnickými, tato služba je od prosince roku 2010 poskytovaná nonstop a není nutné ji předem objednávat. Výhodou této služby je, že tlumočící osoba je kontaktovaná online pomocí internetu a je přenášena webkamerou na monitor počítače umístěný v místnosti jednání, i tento

počítač je vybaven webkamerou, pro oboustrannou komunikaci, jde tedy o videohovor. Tlumočící osoba je tak nepřímo fyzicky, avšak prakticky přímo účastná jednání. Tato služba je výhodná i v nestrannosti zúčastněného tlumočnicka, který se v daném okamžiku stává jen mechanickým zprostředkovatelem, musí zachovávat jednoznačný smysl sdělení pro oboustranné dorozumění a není emočně vtahován do řešeného problému (http://cs.wikipedia.org/wiki/Online_tlumo%C4%8Den%C3%AD vid. 20.3.2014). Přičemž emočnímu vtahování do řešeného problému se tlumočící dítě prakticky nevyhne. Služba je poskytována bezplatně, avšak z výzkumu vyplývá, že není nijak masivně využívána, ani jeden z oslovených respondentů se o této možnosti tlumočení nezmínil, z čehož vyplývá, že o ní nevědí. Zde by byla na místě větší osvěta, hlavně v řadách pracovníků městských úřadů, bank, policie, lékařů a podobných veřejných institucí, u kterých případné jednání s neslyšícími lidmi přichází nejčastěji v úvahu.

Významnou roli také spatřuji v pozici výchovných poradců, kteří by slyšícím dětem neslyšících rodičů měli věnovat zvýšenou pozornost ve školních zařízeních, kde by jejich role mohla částečně suplovat chybějící pozici „rodiče jako poradce“, ne že by rodiče nechtěli svým dětem pomoci v jejich rozhodování, ale hluchota je v tomto případě překážka, která neslyšícím rodičům neumožňuje všestrannou orientaci v různých problémech, před které jsou děti stavěny. Zde by také mohl být nápomocný i sociální pracovník, avšak nesmíme zapomínat, že v tomto případě by muselo jít o chtěnou pomoc iniciovanou rodiči, jelikož by šlo o dobrovolné klienty sociální práce.

Úplným závěrem je důležité podotknout, že nechci, aby tato práce vyzněla negativně v neprospěch neslyšících rodičů slyšících dětí. Jejich chování ke svým dětem je jen odrazem toho co oni sami „dostali“ od svých rodičů, potažmo od společnosti a to především vzdělávacích internátních škol pro sluchově postižené, které všichni rodiče respondentů účastnících se na tomto výzkumu, navštěvovali od první třídy základní školy až po absolvování výučných oborů a středních škol. Takže v těchto zařízeních

trávili převážnou část svého dětství a dospívání. V ne jednom vyprávění respondentů zazněla zmínka o traumatech rodičů z pobytů v těchto zařízeních, které si nesou po zbytek svého života, toto téma však nebylo předmětem této bakalářské práce a proto nebylo dříve zmíněno. V dnešní době již tyto internátní školy fungují jako internátní školy pro sluchově postižené s režimem týdenních pobytů a děti většinu víkendů, pokud jim to dovoluje vzdálenost bydliště, tak každý víkend, tráví u svých rodičů v kruhu rodiny. Takže traumata z dlouhodobého odloučení, od rodiny, které zažívali rodiče zúčastněných respondentů, by měly odpadnout. Potom je jen na kvalitě škol, učitelského sboru, vychovatelů, výchovných poradců a sociálních pracovníků, působících v těchto internátních zařízeních pro sluchově postižené, jak kvalitně připraví své svěřence na budoucí roli rodičů, třeba i slyšících dětí. Jak kvalitně je naučí komunikovat s většinovým okolím slyšících a vybudují v nich důvěru v sebe a své schopnosti, tak aby se neostýchali požádat o tlumočnické služby a nemuseli tak k tlumočení „používat“ své děti. Což pochopitelně opět úzce souvisí s již výše zmiňovanou dostupností tlumočnických služeb a s informovaností široké veřejnosti a především státních institucí o tlumočnických službách a tlumočnických online službách do znakového jazyka.

Seznam použité literatury:

KOSINOVÁ, B. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina – kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s. 2008. ISBN 978-80-87153-94-9

POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. 1. vyd. Praha: Fortuna 1999. IBSN 80-7168-744-8

REDLICH, K. *CODA – slyšící děti neslyšících rodičů*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s. 2008. ISBN 978-80-87153-02-4

RHEINWALDOVÁ, E. *Rodičovství není pro každého*. 1. vyd. Most: Motto 1993. IBSN 80-901338-4-3

SKÁKALOVÁ, T. *Uvedení do problematiky sluchového postižení*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus 2011. ISBN 978-80-7435-098-6

Další zdroje:

Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů

Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením, schválený usnesením vlády ČR č. 256 ze dne 14. Dubna 1998

Simona Gavelčíková, 10.12.2002. Dostupné z <http://www.ticho.cz> [vid. 25.10.2013]

<http://www2.teiresias.muni.cz/comin/kurz-komunikace-se-sluchove-postizenymi/sluchova-postizeni-a-jejich-statistika> [vid. 22.10.2013]

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096066178-televizni-klub-neslysicich/211562221800010/> [vid. 30.12.2013]

<http://www.gong.cz/neco-o-me> [vid. 14.2.2014]

<http://www.topzine.cz/nahlednete-do-sveta-neslysicich-jsou-kulturni-mensinou-v-nasi-zemi> [vid. 5.11.2013]

<http://www.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/tritypyvyzkumu.htm> [vid.13.2.2014]

http://cs.wikipedia.org/wiki/Online_tlumo%C4%8Den%C3%AD [vid. 20.3.2014]